

Hành trình “Giảm thiểu rác thải nhựa đại dương tại Việt Nam” giai đoạn 2020 - 2025

Trong bối cảnh ô nhiễm nhựa đang trở thành một trong những thách thức nghiêm trọng nhất đối với môi trường biển toàn cầu, Việt Nam đã thể hiện cam kết mạnh mẽ trong việc tham gia các nỗ lực khu vực và quốc tế nhằm giải quyết vấn đề này. Dự án “Giảm thiểu rác thải nhựa đại dương tại Việt Nam”, do Cục Biển và Hải đảo Việt Nam phối hợp cùng Tổ chức WWF-Việt Nam triển khai từ năm 2020 đến nay đã đạt được những kết quả đáng ghi nhận. Qua 5 năm thực hiện, Dự án đã đạt được nhiều kết quả nổi bật, từ việc thúc đẩy trách nhiệm mở rộng của nhà sản xuất, tổ chức các chiến dịch truyền thông thay đổi hành vi xã hội, đến triển khai các mô hình quản lý rác thải tại 10 khu vực thuộc 09 tỉnh/thành phố, gồm 7 thành phố/quận/huyện: Huyện A Lưới (tỉnh Thừa Thiên-Huế), quận Thanh Khê (TP. Đà Nẵng), TP. Đồng Hới (tỉnh Quảng Bình), TP. Hà Tĩnh (tỉnh Hà Tĩnh), tỉnh Long An, TP. Rạch Giá (tỉnh Kiên Giang), tỉnh Phú Yên; 03 khu bảo tồn biển: Côn Đảo (tỉnh Bà Rịa-Vũng Tàu), Cù Lao Chàm (tỉnh Quảng Nam), Phú Quốc (tỉnh Kiên Giang).

THÚC ĐẨY THỰC HIỆN KẾ HOẠCH HÀNH ĐỘNG QUỐC GIA VỀ QUẢN LÝ RÁC THẢI NHỰA ĐẠI DƯƠNG ĐẾN NĂM 2030

Dự án đã góp phần giảm ô nhiễm rác thải nhựa (RTN) đại dương tại Việt Nam thông qua việc hỗ trợ xây dựng các văn bản hướng dẫn để thực hiện các chính sách ưu tiên liên quan đến chất thải nhựa, các hoạt động truyền thông, tăng cường năng lực, nâng cao nhận thức và thay đổi hành vi đối với chất thải nhựa, triển khai các mô hình thực tế ở địa phương nhằm hỗ trợ thực hiện Kế hoạch hành động quốc gia (KHHĐ) về quản lý rác thải nhựa đại dương đến năm 2030. Cụ thể:

Về truyền thông và giáo dục: Triển khai các hoạt động truyền thông và tăng cường năng lực, nâng cao nhận thức và thay đổi hành vi đối với chất thải nhựa.

Về chính sách quản lý chất thải rắn và EPR: Hỗ trợ xây dựng các văn bản hướng dẫn kỹ thuật và Kế hoạch hành động cấp trung ương và địa phương.

Đối với đô thị giảm nhựa: Hỗ trợ 7 thành phố/quận (huyện) tham gia Dự án xây dựng và thực hiện KHHĐ quản lý RTN tại địa phương thông qua việc cam kết và triển khai chương trình đô thị giảm nhựa.

Về lĩnh vực thủy sản và Khu bảo tồn biển: Quản lý

hiệu quả nhằm giảm thiểu RTN tại ba Khu bảo tồn biển quan trọng Phú Quốc, Cù Lao Chàm và Côn Đảo.

Những kết quả này không chỉ đóng góp thiết thực cho nhiệm vụ thực hiện Kế hoạch hành động quốc gia về quản lý RTN đại dương đến năm 2023 theo quyết định 1746/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ.

Đối với Hợp phần truyền thông, thông qua 03 Chương trình truyền thông nâng cao nhận thức về ô nhiễm RTN đại dương được tổ chức thực hiện ở cấp quốc gia nhận thức của người tiêu dùng về vấn đề rác nhựa tăng rõ rệt. Số người tiêu dùng được hỏi có hành vi tránh sử dụng sản phẩm nhựa dùng một lần tăng 10,3%. Theo đó, 114 trường học tại các địa điểm Dự án triển khai tài liệu chương trình giáo dục ngoại khóa về giảm RTN cho học sinh. Nội dung bài giảng và học liệu liên quan về RTN đại dương đã được xây dựng và đưa vào giảng dạy chính thức trong 05 chương trình đào tạo cấp Cử nhân tại trường Đại học Luật, Đại học Quốc gia Hà Nội và trường Đại học Khoa học, Đại học Huế.

Bên cạnh đó, nhiều kết quả nghiên cứu được sử dụng trong các văn bản quy định, hướng dẫn thực hiện quản lý chất thải nhựa, EPR và kinh tế tuần hoàn (KTTH) trong Luật Bảo vệ môi trường năm 2020 và Nghị định số 08/2022/NĐ-CP ngày 10/01/2022. Đồng thời, dự án đã hoàn thành 34 chương trình nghiên cứu/khảo sát đã được triển khai; 15 ấn phẩm đã được phát hành với các thông tin tổng hợp/khuyến nghị quản lý hiệu quả chất thải nhựa và bao bì...; Hoàn thành 02 nghiên cứu về “Báo cáo tình hình phát sinh chất thải nhựa năm 2022”, dựa trên mô hình DPSIR (Động lực - Áp lực - Hiện trạng - Tác động - Đáp ứng); Nghiên cứu “Xây dựng bộ tiêu chí hướng dẫn đánh giá và nhận diện các doanh nghiệp thương mại điện tử xanh, mô hình thương mại điện tử bền vững, không bao bì nhựa khó phân hủy”.

Đối với đô thị giảm nhựa, có 9 địa phương đã ký cam kết và ban hành KHHĐ trở thành đô thị giảm nhựa, đến 2025 giảm 30% rác nhựa thất thoát ra môi trường so với năm địa phương thực hiện đánh giá ban đầu. Trong số đó, 08 thành phố/quận (huyện) tham gia Dự án đã triển khai các hoạt động quản lý RTN, tập trung vào các giải pháp giảm phát thải rác nhựa một lần, phân loại rác tại nguồn, tăng cường hiệu quả thu gom và xử lý vào năm 2025. Mỗi địa phương đều có ít

Ngày hội “Người dân xanh - Biển trong lành” tại đảo Cù Lao Chàm, tỉnh Quảng Nam. Ảnh: HT

nhất 03 giải pháp chính bền vững, khả thi để nhân rộng hoặc mở rộng quy mô. Đến tháng 12/2024, 15.423 hộ gia đình được đào tạo về phân loại rác.

Từ khi triển khai dự án, riêng tại Côn Đảo, tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu, giảm 96,7% lượng RTN thất thoát ra môi trường so với khảo sát cơ sở vào năm 2020. Trong đó có hơn 176 tấn RTN được thu gom, loại bỏ 151,8 tấn rác nhựa đại dương tồn đọng trên các hệ sinh thái biển (rạn san hô, bãi biển). Lắp đặt 15 mô hình “Ngôi nhà Xanh” tại 10 khu dân cư và 5 điểm tham quan. 6/6 trường học trên địa bàn huyện áp dụng mô hình “Trường học giảm nhựa” với 1.800 học sinh được nâng cao nhận thức, thực hành phân loại rác và giảm nhựa, góp phần cắt giảm từ 30-70% lượng rác nhựa phát sinh trong trường học. Hơn 50 tấn rác hữu cơ được thu gom, tái chế và tuần hoàn nhờ vào mô hình xử lý rác hữu cơ (từ chợ, nhà hàng và hộ gia đình). Quy định không sử dụng sản phẩm nhựa sử dụng 1 lần tại các điểm tham quan di tích, du lịch. Đến tháng 12/2024, có hơn 31.000 “Giờ lễ Xanh” được áp dụng tại điểm tham quan di tích, góp phần loại bỏ hoàn toàn rác thải là vàng mã và cắt giảm 7,7 tấn mùt xốp; 145 cơ sở kinh doanh ký cam kết giảm nhựa dùng 1 lần, 10 đơn vị tham gia thí điểm thực hành “Sổ tay Hướng dẫn giảm nhựa và quản lý rác thải hướng đến kinh tế tuần hoàn” tại Côn Đảo.

TĂNG CƯỜNG SỰ KẾT NỐI, HÀNH ĐỘNG TRONG HÀNH TRÌNH GIẢM THIỂU RÁC THẢI NHỰA ĐẠI DƯƠNG

Bà Marianne Henkel, đại diện Chương trình Châu Á (WWF) khẳng định quan hệ đối tác giữa Việt Nam và WWF thông qua dự án này là một ví dụ điển hình về thành công có thể đạt được từ sự hợp tác hiệu quả giữa các tổ chức phi Chính phủ và Chính phủ trong nỗ lực bảo tồn các hệ sinh thái biển và thúc đẩy phát triển bền vững. WWF-Đức thực sự tự hào khi đồng hành cùng Việt Nam trong hành trình giảm thiểu rác thải nhựa đại dương, một thách thức không chỉ ảnh hưởng đến cộng đồng địa phương mà còn là vấn đề của cả thế giới. Qua đây, WWF - Đức cam kết mạnh mẽ trong việc hỗ trợ Việt Nam bảo vệ các hệ sinh thái biển và thúc đẩy nền kinh tế biển xanh bền vững.

Ông Văn Ngọc Thịnh, Tổng Giám đốc WWF-Việt Nam đánh giá, trong hơn 30 năm qua, WWF đã trở thành một trong những tổ chức đi đầu trong công tác bảo tồn thiên nhiên tại Việt Nam, với sứ mệnh thúc đẩy một tương lai mà con người và thiên nhiên có thể chung sống hài hòa. Chúng tôi sẵn sàng tiếp tục đồng hành cùng các đối tác để mở rộng các mô hình thành công, cũng như tăng cường sự kết nối của Việt Nam trong các mạng lưới khu vực và toàn cầu.

Chia sẻ những kết quả, kinh nghiệm và bài học triển khai Dự án tại tỉnh Phú Yên, bà Hồ Thị Nguyên Thảo, Phó Chủ tịch UBND tỉnh cho biết: Thực hiện các mô hình thí điểm về phân loại rác, xử lý rác sau phân loại phù hợp với từng đối tượng và quy mô, là cơ sở thực hiện kế hoạch của UBND tỉnh Phú Yên về triển khai hoạt động phân loại chất thải rắn trên địa bàn tỉnh. Dự án cũng đã triển khai xóa các điểm nóng về rác thải trên địa bàn tỉnh liên tục từ năm 2021-2025, thu hàng trăm nghìn tấn rác, góp phần giảm thất thoát rác thải nhựa ra môi trường. Trong quá trình triển khai, dự án Giảm rác thải nhựa đại dương tại Việt Nam trên địa bàn tỉnh Phú Yên còn thực hiện các mô hình chống thất thoát rác thải nhựa từ hoạt động đánh bắt và nuôi trồng thủy sản. Các mô hình được thực hiện từ năm 2023-2024, đã đặt nền móng ban đầu và có nhiều kết quả khả quan, địa phương đang tiếp tục duy trì và nhân rộng trong thời gian tới.

Ông Nguyễn Khắc Pho, Giám đốc Vườn Quốc gia Côn Đảo chia sẻ hành trình giảm thiểu rác thải nhựa đại dương từ năm 2020 - 2024, với nhiều hoạt động phong phú, đa dạng và hiệu quả như: Khóa học kỹ năng kể chuyện bằng Video; Tập huấn phần mềm SMART phục vụ giám sát rác thải đại dương tại bãi biển, rạn san hô; Kết hợp tuần tra rừng, ghi nhận vi phạm xâm hại tài nguyên thiên nhiên. Xây dựng mô hình Trạm kiểm lâm Vườn Quốc gia giảm thiểu sử dụng nhựa 1 lần; Lắp đặt thùng rác thân thiện với môi trường tại Trạm bảo vệ rừng; Lắp đặt camera giám sát ghe, thuyền xả thải sai quy định; áp dụng chế tài tại 5 đảo thuộc Khu bảo tồn biển Côn Đảo.

Đồng thời, Dự án huy động tình nguyện viên địa phương đồng hành giám sát rác thải biển tại Vườn Quốc gia Côn Đảo. Theo đó, đối với việc giám sát rác thải nhựa biển trên bãi biển và rạn san hô từ năm 2020-2024 cho thấy, rác thải nhựa chiếm 95% về số lượng, 92% về khối lượng. Với thành phần chính là dây thùng, lưới nhỏ, phao xốp, chai nhựa, chủ yếu từ hoạt động đánh bắt thủy sản gần bờ và xa bờ....

Ông Nguyễn Đức Toàn, Cục trưởng Cục Biển và Hải đảo Việt Nam khẳng định, kết quả của Dự án “Giảm thiểu rác thải nhựa đại dương tại Việt Nam” cho thấy khi có sự đồng lòng giữa nhà nước, doanh nghiệp, tổ chức quốc tế và cộng đồng địa phương, chúng ta hoàn toàn có thể biến các thách thức môi trường thành cơ hội phát triển. Tuy nhiên, để tạo nên những chuyển biến thực chất, rất cần hành động tiếp nối và sự cam kết lâu dài của Bộ/ngành và địa phương. Bộ Nông nghiệp và Môi trường cam kết sẽ cùng các địa phương, tổ chức

WWF và các đối tác cùng nhân dân trên đảo triển khai các mô hình kinh tế biển xanh tiêu biểu; Mở rộng hợp tác quốc tế, thu hút đầu tư có chọn lọc; Nâng cao năng lực cộng đồng cư dân đảo, để họ trở thành trung tâm của phát triển bền vững... Qua đó, để mỗi hòn đảo của Việt Nam không chỉ là pháo đài chủ quyền, mà còn là hình mẫu của phát triển hài hòa, xanh và bền vững.

KẾT LUẬN VÀ KHUYẾN NGHỊ

Thời điểm triển khai Dự án trùng với vấn đề rác thải nhựa được quan tâm cả ở cấp toàn cầu, quốc gia và địa phương nên đã hỗ trợ rất nhiều cho cả quá trình xây dựng khung chính sách pháp lý về quản lý rác thải rắn nói chung và RTN nói riêng, tạo ra các tác động tương hỗ hiệu quả, góp phần xây dựng hình ảnh chuyển biến tích cực của Việt Nam.

Thông qua Dự án, hiểu biết của người dân về ô nhiễm nhựa và trách nhiệm cá nhân được cải thiện; Doanh nghiệp đã chủ động trong việc tham gia giảm nhựa. Nhiều mô hình, kết quả của Dự án có tích thực tế cao, có thể áp dụng nhân rộng và kết nối đến các bên liên quan từ TW, địa phương, doanh nghiệp, cộng đồng.

Bên cạnh kết quả nêu trên, Dự án còn một số thách thức và hạn chế, cụ thể: Hành vi tiêu dùng vẫn bị chi phối bởi các yếu tố lợi ích và giá thành; Một số địa phương còn phụ thuộc vào sự hỗ trợ từ Dự án, cần tăng cường tính chủ động sau khi kết thúc...

Có thể nói, Dự án đã hoàn thành hầu hết các mục tiêu và chỉ số theo kế hoạch, tuy nhiên để tiếp tục duy trì và nhân rộng kết quả Dự án cần đưa ra một số khuyến nghị sau:

- (1) Thể chế hóa mô hình giảm nhựa thành chính sách lâu dài, tích hợp vào chương trình phát triển đô thị, du lịch bền vững và thông qua các hoạt động giáo dục môi trường;
- (2) Tăng cường ngân sách và cơ chế tài chính ổn định cho các địa phương tiếp tục triển khai mô hình sau khi Dự án kết thúc;
- (3) Mở rộng mô hình đô thị giảm nhựa sang các thành phố lớn và khu vực ven biển có áp lực rác thải cao như các đô thị lớn và đô thị ven biển...;
- (4) Khuyến khích doanh nghiệp tham gia thông qua EPR và ưu đãi tài chính cho các sản phẩm thay thế nhựa dùng 1 lần;
- (5) Triển khai đồng bộ chương trình phân loại rác tại nguồn, thúc đẩy kinh tế tuần hoàn;
- (6) Tiếp tục duy trì và cập nhật các nền tảng truyền thông trực tuyến, để nâng cao nhận thức và duy trì động lực thay đổi hành vi trong cộng đồng■

PHẠM ĐÌNH